

Nagy Alexandra

AZ ERŐSZAKOS NEMI DELIKTUMOK TÖRTÉNETE ÉS ALKOTMÁNYJOGI ELVEI¹

The History of Violent Sexual Crimes and the Principles of Constitutional Law

Dr. Nagy Alexandra abszolutóriumot szerzett PhD-hallgató, Miskolci Egyetem Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola, bírósági fogalmazó, Egri Járásbíróság, nagyal@eger.birosag.hu

Tanulmányomban azt mutatom be, hogy Magyarországon a kezdetektől milyen változásokon ment keresztül az erőszakos nemi bűncselekmények szabályozása, illetve, hogy ez a változó szabályozás mennyiben felelt meg az alapvető alkotmányjogi és büntetőjogi alapelveknek. Az alkotmányos alapelvek fényében vizsgálom a passzív alanyiség változásához, a közösülés és a fajtalanság fogalmához, a természet elleni erőszakos fajtalanság tényállásához, a 12. életévüket be nem töltött személyek sérelmére történő elkövetéshez, valamint a magánindítvány jogintézményéhez és a szexuális kényszerítés tényállásához kapcsolódó kérdéseket. Kitérek arra, hogy az egyes szabályozási problémák mely alkotmányjogi alapelvhez kapcsolódnak, ezen alapelv mit vár el a jogalkotótól, illetve, hogy az adott szabályozás miért nem teljesítette az alkotmányjogi elvárásokat, és ennek fényében az hogyan változott.

KULCSSZAVAK:

alkotmányjogi elvek, erőszakos szexuális bűncselekmények, közösülés, magánindítvány, passzív alanyiség, szexuális kényszerítés, természet elleni erőszakos fajtalanság, 12. életévüket be nem töltött személyek sérelmére elkövetés

¹ A mű a KÖFOP-2.1.2-VEKOP-15-2016-00001 azonosítószámú, „A jó kormányzást megalapozó közszolgálat-fejlesztés” elnevezésű kiemelt projekt *Concha Győző Doktori Program* keretében, a Nemzeti Közszolgálati Egyetem felkérésére készült.

In my study I deal with the question, what kind of changes the regulation of violent sexual crimes had from the beginnings in Hungary, respectively, how this variable regulation passed to the elementary principles of constitutional law and criminal law. In the light of the principles of constitutional law, I investigate both the questions and problems connected to the changing of passive subject, the concept of intercourse and sodomy, the crime of forceful fornication against nature, the crime against a person who is under twelve years of age, the legal institution of private motion and to the crime of sexual exploitation. I also analyse to which principles of constitutional law the regulation-problems connect, what is expected from the legislator based on this principle, or rather why the given regulation did not fulfil the constitutional expectations, and in this light how the regulation had changed.

KEYWORDS:

crime against a person who is under twelve years of age, forceful fornication against nature, intercourse, passive subject, principles of constitutional law, private motion, sexual exploitation, violent sexual crimes

1. BEVEZETÉS

Az erőszakos nemi bűncselekmények léte és szankcionálása egyidős a társadalommal. Már a legrégebbi jogrendszerek² felismerték e deliktumok kiemelt veszélyességét a társadalomra, és valamilyen formában és módon védelmük alá vonták e súlyos bűncselekmények elszenvetőit. Így volt ez a magyar jogban is, hiszen az államalapítást követően megindult jogalkotás már a nemi erkölcsöt sértő cselekmények – elsősorban a házasságtörés, az *erőszakkal kikényszerített nemi cselekmények* és a nőrablás – büntetéséről is rendelkezett.³

Tanulmányom célja annak bemutatása, hogy miként változott az erőszakos nemi bűncselekmények szabályozása a hazai jog szerint, pontosabban, hogy a változó szabályozás mennyiben felelt meg, illetve a hatályos szabályozás mennyiben felel meg az alapvető alkotmányjogi és büntetőjogi alapelveknek.⁴ Jogállamban ugyanis a büntetőjognak eleget kell tennie az alkotmányos követelményeknek, annak csak „alkotmányos büntetőjogként” van létjogosultsága.⁵ Fontos szem előtt tartani, hogy „*alkotmányos jogállamban a büntetőjog nem pusztán eszköz, hanem értéket véd és maga is értéket hordoz: az alkotmányos büntetőjogi elveket és garanciákat.*”⁶ Nem célom a modern követelmények számonkérése a korábbi korok jogalkotóin, csupán arra kívánok rámutatni, hogy egyes alapelvek miként érvényesültek, vagy éppen nem érvényesültek e deliktumok évezredes szankcionálása során.

2. A PASSZÍV ALANYISÁG VÁLTOZÁSA

Árpád-házi királyaink kezdetben a nemi erőszakot a házasság kikényszerítésére szolgáló eszköznek tekintették. Ezen megközelítéssel szakított *I. László király, és dekrétumában* rögzítette: „*Valaki hajadon leányon vagy asszonyon, egyik faluból a másikba menő útjában erőszakot teszen, úgy bánja meg, mintha embert ölt volna.*”⁷ A szabályozás – a nemiségen kívül – nem diszkriminált sem a passzív alany családi állapotára, sem erkölcsi

² Lásd részletesen: ANGYAL Pál (1945): *A magyar büntetőjog tankönyve. Különös rész.* (A munka II. kötete) Budapest, Atheneum Irodalmi és Nyomdai Rt. 203–204.; HALÁSZ Zoltán (1909): *A szemérem elleni bűncselekmények. Tanulmány az anyagi büntetőjog köréből.* Budapest, Atheneum Irodalmi és Nyomdai Rt. 1–62.; MERÉNYI Kálmán (1987): *A szexuális erőszak. Kutatási beszámoló.* Budapest, Közigazgatási és Jogi Könyvkiadó. 88–113.

³ MADARASSY-MOLNÁR Máté (2009): Adalékok a nemi erkölcs elleni bűncselekmények Csemegi-kódex előtti történetéhez. *Jogtudományi Közlöny*, 64. évf. 7–8. sz. 344.

⁴ Elsősorban az emberi méltósághoz, a testi integritáshoz, autonómiához való jog, a jogállamiság, a jogbiztonság, a diszkriminációtilalom, az egyenlő elbánás, a nullum crimen sine lege scripta és a ne bis in idem alapvető követelményének.

⁵ Ezen álláspontot vallotta Szabó András volt alkotmánybíró is az úgynevezett Zétényi–Takács-féle törvény alkotmányossági vizsgálata során. SEREG András (2005): *Alkotmánybírák talár nélkül.* Budapest, KJK–Kerszöv. 191.

⁶ 11/1992. (III. 5.) AB határozat, Indokolás IV. 3.

⁷ *Szent László Király (1077–1095) Dekrétomainak Első Könyve.* 32. fejezet. Corpus Juris Hungarici. Elérhető: <http://mek.oszk.hu/01300/01396/html/01.htm#4> (Letöltés dátuma: 2017. 10. 05.)

megítélésére tekintettel. A László törvényeit követő jogforrásaink kizárólag a nőket védték az erőszakos nemi deliktumokkal szemben, különböztek azonban abban, hogy diszkrimináltak-e a passzív alany erkölcsiségére tekintettel. Az 1795. évi magyar büntetőtörvénykönyv-tervezet újítása, hogy a nemi erőszak passzív alanya lehetett „nem tisztességes” nő, férfi, őrült, részeg, elmebeteg, vagy gyengeelméjű, öntudatlan, serdületlen vagy tévedésben lévő személy is.⁸ Az 1827-es büntetőtörvénykönyv-javaslat csak a „tisztességes nőket” határozta meg lehetséges sértettként. Az 1843. évi büntetőtörvénykönyv-javaslat az „erőszakos nemi közösködés” tényállása keretében ismét általánosította a passzív alanyi kört, hiszen minden nőt egyenlő elbánásban részesített, tekintet nélkül annak esetleges erkölcsi züllesztésére.⁹ A Csemegi-kódex szerint az erőszakos nemi közösködés passzív alanya – erkölcsiségére tekintet nélkül – kizárólag nő lehetett, mégpedig az elkövetővel házasságon kívül élő nő. A szakirodalom álláspontja megoszlott a tekintetben, hogy az „ágytól-asztaltól elváltatás” esetén elkövethető volt-e a bűncselekmény. A többség szerint – ellentétben például Merényi Kálmánnal¹⁰ – a válasz nemleges.¹¹ A problémát az 1961. évi V. törvény oldotta meg azáltal, hogy passzív alanyként az elkövetővel házassági életközösségben nem élő nőt határozta meg.¹² Az 1978. évi IV. törvény a passzív alanyiságot tekintve változást nem hozott.

Annál jelentősebb novumként jelentkezett az 1997. évi LXXIII. törvény általi módosítás, amely már úgynevezett gendersemleges terminológiát használt,¹³ tehát az erőszakos közösködés nő és férfi sérelmére egyaránt elkövethető volt, – a szemérem elleni erőszak esetében passzív alanyként már korábban is megjelent a férfi – továbbá mind az erőszakos közösködés, mind pedig a szemérem elleni erőszak házassági életközösségen belül is megvalósulhatott. A szabályozás tehát követte az 1961. évi V. törvény miniszteri indoklásában foglaltakat, miszerint „a házasság a férfi és a nő szabad együttélése, erkölcsi tartalmú jogviszonya. A nemi érintkezés a házasság együttélése tartama alatt sem történhetik a nő nemi szabadságának sérelmével.”¹⁴ Bár még az 1961. évi V. törvény paradox módon nem szankcionálta a házastárs sérelmére történő elkövetést,¹⁵ az 1997-es törvény megtette azt, szem előtt tartva, hogy a házastársak a házasságkötéssel nem mondanak le teljesen szexuális

⁸ 1795-ös javaslat XXXVII. fejezete a nemi erőszakra.

⁹ BOTH Ödön (1977): A stuprum violentum a kései magyar büntetőjogban (1790–1848). *Acta Universitatis Szegediensis: Acta Juridica et Politica*, Tomus XXIV. Fasc. 2. 5.

¹⁰ MERÉNYI (1987): i. m. 50.

¹¹ Pauler, Kőrösi, Schnierer, Edvi Illés és Angyal szerint a közösködés ezen esetben sem volt házasságon kívüli, tehát a férj nem követhette el a bűncselekményt. Lásd: PAULER Tivadar (1870): *Büntetőjogtan. II. kötet*. Pest, Pfeifer Ferdinánd. 108.; SCHNIERER Aladár (1885): *A büntettekről és vétségekről szóló Magyar Büntető Törvény Magyarázata*. Budapest, Franklin-társaság. 340.; KÖRÖSI Sándor (1872): *Büntető jogtan. I. kötet*. Pépa. 345.; ANGYAL (1945): i. m. 208.; Később Angyal revidálta álláspontját, és azt mondta, hogy a bűncselekmény ágytól és asztaltól elváltatás esetén is megvalósulhat. Lásd: ANGYAL Pál (1937): *A szemérem elleni büntettek és vétségek*. Budapest, Attila-Nyomda. 34.

¹² 1961. évi V. törvény 276. § (1) bek.

¹³ FEHÉR Lenke et al. (2009): *Magyar büntetőjog. Különös rész*. Budapest, Complex. 215.

¹⁴ FEHÉR et al. (2009): i. m. 190–191.

¹⁵ JACSÓ Judit (2013): XIX. Fejezet. A nemi élet szabadsága és a nemi erkölcs elleni bűncselekmények. In HORVÁTH Tibor – LÉVAY Miklós szerk.: *Magyar büntetőjog. Különös rész*. Budapest, Complex. 163.

önrendelkezési jogukról, a házasságkötés ténye nem jogosítja fel egyik felet sem arra, hogy a szexuális érintkezést a másik fél akarata ellenére, a házastársnak lelki és sokszor fizikai gyötrelmet előidéző módon gyakorolja.¹⁶

A javaslat elfogadását azonban vala előzte meg,¹⁷ illetve az elfogadás után is voltak olyanok, akik ellenezték a büntetőjog magánéletbe való ilyen mérvű beavatkozását, vagyis azt, hogy az erőszakos nemi bűncselekmények házassági életközösségen belül is büntetendők legyenek.¹⁸ Jogállami keretek között a szexuális erőszak férj általi elkövetésének büntetlenül hagyása elfogadhatatlan lett volna, tekintettel arra, hogy a *szexuális erőszak durván sérti a passzív alany emberi méltóságát, autonómiáját, testi integritáshoz, személyes szabadsághoz való jogát, illetve az egyenlő elbánás – a diszkrimináció tilalmának – követelményét, vagyis alapvető jogait*.¹⁹

Az *emberi méltósághoz való jog* azt jelenti, hogy van az egyén autonómiájának, önrendelkezésének egy olyan mindenki más rendelkezése alól kivont magja, „érinthetetlen lényege”, amelynél fogva – a klasszikus megfogalmazás szerint – az ember alany marad, s nem válhat eszközzé vagy tárgyá. A méltóság az emberi élettel eleve együtt járó minőség, amely oszthatatlan és korlátozhatatlan, és ezért minden emberre nézve egyenlő.²⁰ Az alkotmánybíró-sági gyakorlatban²¹ az emberi méltósághoz való jog az úgynevezett „általános személyiségi jog” egyik megnyilvánulása. Általános személyiségi jogi jellegéből, „anyajog” mivoltából eredően az emberi méltósághoz való jog olyan szubszidiárius alapjog, amelyre mind az Alkotmánybíróság, mind más bíróságok minden esetben hivatkozhatnak az egyén autonómiájának védelmében, ha az adott tényállásra a konkrét, nevesített alapjogok egyike sem alkalmazható. Az emberi méltósághoz való jog az általános személyiségvédelmi funkciójából eredően további külön nevesített jogokat – részjogosítványokat – is magában foglal,²² annak pontos és teljes tartalma azonban nehezen határozható meg. Éppen ezért az Alkotmánybíróság testülete megnevezte annak lényegesebb összetevőit.²³ Ezek között pedig domináns helyet foglal el az önrendelkezési jog, vagyis a döntés szabadsága az egyén életét,

¹⁶ Az 1997. évi LXXIII. törvény indoklása.

¹⁷ BLASKÓ Béla (2004): Közösülés – „Paradigmaváltás”? In GELLÉR Balázs szerk.: *Györgyi Kálmán ünnepi kötet. Györgyi Kálmán 65. születésnapjára*. Budapest, KJK-Kerszöv. 71.

¹⁸ Lásd részletesebben: KOVÁCS Gyula (2000): Az erőszakos közösülés bizonyítási problémái az 1997. évi LXXIII. törvény módosítását követően. *Belügyi Szemle*, 48. évf. 4–5. sz. 39–60.; MORVAY Krisztina (1996): Van-e az államnak keresnivalója polgára hálózobájában? *Beszélő*, 1. évf. 5. sz. 37–46.

¹⁹ Alkotmány 54. § (1), (2) bek., 55. § (1) bek., 70/D. §, 70/A. §, Alaptörvény Szabadság és felelősség II., III., IV., XV. cikk.

²⁰ 64/1991. (XII. 17.) AB határozat D) 2. b).

²¹ 8/1990. (IV. 23.) AB határozat, Indokolás III.

²² Ezek közé tartoznak: a személyiség szabad kibontakoztatása, az önrendelkezés szabadsága, az általános cselekvési szabadság, a magánszféra védelme és további, az emberi méltóság fogalmából levezetett jogok, mint például a párkapcsolat létesítésének szabadsága és a testi integritáshoz való jog. Lásd: SÁRI János – SOMODY Bernadette (2008): *Alapjogok. Alkotmánytan II*. Budapest, Osiris. Elérhető: www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop425/2011_0001_520_alapjogok_alkotmanytan_ii/ch02.html#id509139 (Letöltés dátuma: 2018. 08. 13.); TÓTH Gábor Attila (2003): Az emberi méltósághoz való jog és az élethez való jog. In HALMAI Gábor – TÓTH Gábor Attila szerk.: *Emberi jogok*. Budapest, Osiris.

²³ 8/1990. (IV. 23.) AB határozat, Indokolás III.

életminőségét, státuszát, társadalmi és személyes kapcsolatait illető legszemélyesebb kérdésekben.²⁴ Az egyén önrendelkezési jogán cselekvési autonómiáját is értjük. E cselekvési szabadság pedig kiterjed arra is, hogy az egyén saját teste felett rendelkezzen, ezért mindenkinnek joga van arra, hogy a saját testi integritása mások beavatkozásától mentességét a jogalkotó megvédje.²⁵

Az erőszakos nemi bűncselekmény során sérelmet szenved a sértett emberi méltósága és az ahhoz szorosan kapcsolódó önrendelkezési joga, illetve testi integritása és autonómiája is, tekintettel arra, hogy az erőszakos nemi bűncselekmények során az elkövető a sértettet mintegy tárgyként kezelve hatalmába keríti, önálló akaratnyilvánítási képességétől, illetve az annak megfelelő cselekvéstől – gyakran a passzív alanynak súlyos fizikai és pszichikai sérüléseket okozva –, erőszakkal vagy kvalifikált fenyegetéssel, esetleg védekezésre vagy akaratnyilvánításra képtelen állapotának kihasználásával megfosztja.

A szexuális önrendelkezés, amely az ember személyének az egyik leglényegesebb aspektusa, „elemi személyiségi jog”²⁶ nevesítve nem szerepel ugyan az alapjogok katalógusában, de az emberi méltóság és az önrendelkezés integráns részét képezi. A szexuális önrendelkezés megsértését a passzív alany általában a személyes méltóságának lényegi eleme elleni, súlyos támadásként éli meg.²⁷ A szexuális önrendelkezés magában foglalja a partnerválasztás szabadságát, illetve a döntési szabadságot a tekintetben, hogy valaki akar-e nemi cselekményt végezni, ha pedig igen, akkor hol, mikor, hogyan és milyen nemi cselekményt kíván folytatni partnerével.²⁸

Az emberi méltósághoz szorosan kapcsolódó abszolút tilalmak közé tartozik a *kínzás, embertelen, megalázó bánásmód vagy büntetés tilalma* is.²⁹ A szexuális erőszak által okozott testi és lelki szenvedés – történjen az házasságon belül vagy kívül – lényegében minden esetben kimeríti a kegyetlen, embertelen, illetve megalázó bánásmód fogalmának elemeit, ugyanis durva és kegyetlen megvalósulási formákban jelentkeznek.³⁰

Az erőszakos nemi cselekmény során sérelmet szenved a *sértett személyes szabadsága* is. A *személyi szabadsághoz való jog* a fizikai, testi szabadságot, a fogva tartástól való mentességet biztosítja.³¹ E téren azonban általános, ugyanis nemcsak a büntetőeljárási és büntetőjogi kényszer, hanem a személyi szabadságot érintő valamennyi intézkedés

²⁴ POZSÁR-SZENTMIKLÓSY Zoltán (2016): *Az emberi méltóság és az élethez való jog. Az önrendelkezési jog*. 1. Elérhető: http://alkjog.elte.hu/wp-content/uploads/M%C3%A9lt%C3%B3s%C3%A1g_AJ3_2016.10.10..pdf (Letöltés dátuma: 2018. 08. 13.)

²⁵ NÉMETH Imre (2010): A sértett beleegyezésének relativizálódó határai a testi integritás feletti rendelkezési jog tükrében. *Jog – Állam – Politika*, 2. évf. 1. sz. 42.

²⁶ SÁRI-SOMODY (2008): *i. m.*

²⁷ SZOMORA Zsolt (2017): A szexuális önrendelkezés büntetőjogi védelme. *Fundamentum*, 21. évf. 3. sz. 61.

²⁸ SZOMORA Zsolt (2008): *A nemi bűncselekmények egyes dogmatikai alapkérdéseiről*. Doktori értekezés. SZTE ÁJK. 123.

²⁹ Alkotmány 54. § (2) bek, Alaptörvény Szabadság és felelősség III. cikk; POZSÁR-SZENTMIKLÓSY (2016): *i. m.* 2.; Alaptörvény Indokolás.

³⁰ MORVAY (1996): *i. m.*

³¹ TÓTH Gábor Attila (2005): A személyi szabadsághoz való jog az Alkotmányban. *Fundamentum*, 9. évf. 2. sz. 6.

– így az erőszakos nemi bűncselekmény elkövetője cselekményének – alkotmányossági korlátját is jelenti.³²

Itt kell utalni az Alkotmánybíróság 64/1991. (XII. 17.) határozatára is, amelynek értelmében az állam kötelessége az alapvető jogok tiszteletben tartására és védelmére nem merül ki abban, hogy tartózkodnia kell megsértésüktől, hanem magában foglalja azt is, hogy gondoskodnia kell az érvényesülésükhöz szükséges feltételekről.³³ Az állam tevési kötelezettsége az emberi méltósághoz, az önrendelkezéshez, a testi integritáshoz való jog (és továbbiak) tekintetében a kriminalizációs kötelezettséget is magában foglalja. E kriminalizációs kötelezettség pedig kiterjed az önmagunk teste, testi épsége feletti rendelkezési jogra is, így a jogalkotónak büntetendő cselekménnyé kell nyilvánítania a testi integritás feletti rendelkezési jogot sértő cselekményeket.³⁴

Ha tehát a házasságban a jogalkotó nem részesítette volna védelemben férjével szemben az erőszakos nemi cselekménytől, akkor nemcsak az elkövető sértette volna a passzív alany emberi méltóságát, önrendelkezéshez, autonómiához, testi integritáshoz való jogát, azáltal, hogy áldozatára tárgyként tekint, tehát „dehumanizálja” őt,³⁵ hanem ezen alapjogok védelmének elmulasztása miatt a jogalkotó is sértette volna az áldozat alapvető jogait.

E körben kell még kitérni a *diszkrimináció tilalmára, az egyenlő elbánás követelményére* is.³⁶ Ezen alapelv értelmében a jognak mindenkit egyenlőként (egyenlő méltóságú személyként) kell kezelnie, azaz az emberi méltóság alapjogán nem eshet csorba.³⁷ Amennyiben valakivel vallása, személyes vagy politikai meggyőződése, faji hovatartozása, neme, családi állapota alapján kedvezőtlenebbül bánnak, mint a hasonló helyzetben lévő más személyekkel, a közvetlen diszkrimináció megvalósulásáról beszélhetünk.³⁸ Az Alkotmánybíróság joggyakorlatának értelmében ahhoz, hogy az egyenlő elbánáshoz való jog sérelme megállapítást nyerjen, szükséges (és egyben elegendő) annak bizonyítása, hogy a nemi erőszak elszemélyesítése mint sérelem, illetve annak egy meghatározott sértetti, illetve elkövetői kör vonatkozásában történő büntetlenül hagyása „összefüggésben áll valamely alapjoggal, végső soron az emberi méltóság általános személyiségi jogával és a megkülönböztetésnek, illetve korlátozásnak nincs tárgyilagossá mérlegelés szerint ésszerű indoka, vagyis önkényes”.³⁹ A házasságon belül elkövetett nemi erőszak büntetlensége mellett felhozott érvek – így az, hogy a nő a házasságkötéssel lényegében férje tulajdonává válik, és elveszíti önrendelkezési jogát; a nő a házasságkötéssel valójában visszavonhatatlan beleegyezését adja a rendszeres

³² 36/2000. (X. 27.) AB határozat, ABH 2000, 271; Hivatkozva: TÓTH (2005): *i. m.* 6.

³³ 64/1991. (XII. 17.) AB határozat. Indokolás. C) 3. c).

³⁴ Lásd ehhez: 64/1991. (XII. 17.) AB határozat, Indokolás. C) 3. c); NÉMETH (2010): *i. m.* 43–44.

³⁵ Lásd ehhez részletesen: BALOGH Zsolt (2010): Az emberi méltóság: Jogi absztrakció vagy alanyi jog. *Iustum Aequum Salutare*, 6. évf. 4. sz. 35–44.

³⁶ Alkotmány 70/A. § (1) és (2) bek., Alaptörvény Szabadság és felelősség XV. cikk.

³⁷ 9/1990. (IV. 25.) AB határozat, Indokolás IV.

³⁸ Kovács Krisztina (2003): *Az egyenlőség elvéből fakadó általános követelmények*. In HALMAI–TÓTH szerk.: *i. m.* 375–387.

³⁹ 35/1994. (VI. 24.) AB határozat. Lásd ehhez: MORVAY (1996): *i. m.*; Az Alkotmánybíróság joggyakorlata kapcsán lásd még: 21/1990. (X. 4.) AB határozat, 61/1992. (XI. 20.) AB határozat.

közösüléshez, amely a házasság természetes velejárója; a családi életbe az állam nem avatkozhat be, a házasságon belüli nemi erőszak pönalizálása veszélybe sodorná az érintett házasságokat; a házasságon belüli nemi erőszak bizonyítása igen nehéz feladat, és ezért fennáll a veszély, hogy ártatlan férfiek kerüljenek büntetőeljárás alá;⁴⁰ az a nő, aki nem akar házaseletet élni a férjével, váljon el; továbbá, hogy a házasságon belüli erőszak nem okoz olyan súlyos sérelmet, mint a nemi erőszak általában –, a többségi álláspont szerint,⁴¹ illetve végső soron a jogalkotó álláspontja szerint sem bizonyultak „*tárgyilagos mérlegelés szerint ésszerűnek*”, illetve „*kellő súlyú alkotmányos indoknak*”.

Többen nem értettek egyet⁴² az erőszakos közösülés vonatkozásában a passzív alanyiség férfiakra való kiterjesztésével sem, hangoztatva azt, hogy a bűncselekmény férfiak sérelmére való elkövetése nem tipikus, vagy egyáltalán nem is lehetséges,⁴³ és az erőszakos közösülés fogalmilag évszázadok óta nőt, mint sértettet feltételez. Ennek ellenére igazolható, hogy a jogalkotó a férfiakat is védelemben részesítette/részesíti a nők esetleges erőszakos nemi cselekményével szemben, hiszen ezt kívánja az *egyenlő elbánás, a diszkrimináció-mentesség és a férfi és női egyenjogúság követelménye* egyaránt.⁴⁴

A fejezet zárásaként utalok arra, hogy az 1997-es törvényi módosítás óta, tehát a hatályos Büntető Törvénykönyv (2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről, a továbbiakban: Btk.) szexuális kényszerítés és szexuális erőszak elnevezésű tényállásai vonatkozásában is töretlenül érvényesül, hogy az alapvető alkotmányos alapelveknek és az államot e téren terhelő alapjogvédelmi kötelezettségeknek megfelelően az erőszakos nemi deliktumok passzív alanya bárki lehet családi állapotra, nemiségre, erkölcsiségre tekintet nélkül.

3. A KÖZÖSÜLÉS FOGALMA

Az erőszakos nemi cselekmények tényállásai elkövetési magatartásainak egyik eleme a Csemegi-kódextól kezdve a hatályos Btk. elfogadásáig a közösülés volt. Ez a fogalom, pontosabban annak használata azért érdekes, mert a magyar büntetőjog szabályozásában soha nem volt törvényi szinten definiálva a közösülés. Ez pedig alapot adott az eltérő szakirodalmi megközelítések kialakulására.⁴⁵ A joggyakorlat már több mint egy évszázada elkülönítette az élettani és a büntetőjogi értelemben vett közösülést. A közösülés büntetőjogi fogalmára az volt jellemző, hogy kizárólag heteroszexuális közösülést jelentett, objektív

⁴⁰ Lásd részletesen: KOVÁCS (2000): *i. m.* 39–60.

⁴¹ Lásd ehhez: MORVAY (1996): *i. m.*

⁴² BLASKÓ (2004): *i. m.* 72–78.

⁴³ Ennek oka, hogy sokak szerint életszerűtlen az, hogy az erőszakos közösülés tényállásának megvalósulásához megkívánt sértetti komoly ellenállás mellett a férfi közösülésre képes állapotba kerülhet.

⁴⁴ Lásd: Alkotmány 70/A. §, 66. § (1) bek.; Alaptörvény Szabadság, felelősség XV. cikk (1)–(3) bek.

⁴⁵ Lásd: PAULER (1870): *i. m.* 98.; Az 1961. évi V. törvény miniszteri indokolása.; LUKÁCS Tibor – TRAYTLER Endre (1963): *A nemi erkölcs elleni büntettek*. Budapest, Közigazgatási és Jogi Könyvkiadó. 162.; SCHULTHEISZ Emil (1966): *A nemi erkölcs elleni büntettek de lege lata*. Budapest, Közigazgatási és Jogi Könyvkiadó. 28.; MERÉNYI (1987): *i. m.* 34.; ANGYAL (1937): *i. m.* 43.

oldalon eltért a közösülés élettani értelmétől, amely megkövetelte a hüvelybe való behatolást, szubjektív oldalon pedig megkövetelte a hüvelybe való tényleges behatolás szándékát. A közösülés fogalma tehát mást jelentett objektív oldalon, az elkövetési magatartás szempontjából, és mást szubjektív oldalon, az elkövetői tudattartalom szempontjából, ahol mégiscsak szerephez jutott az élettani értelemben vett közösülés. Büntetőjogi szempontból tehát a közösülés befejezettnek minősült, amikor a férfi közösülési szándékkal nemi szervét a nő nemi szervéhez érintette, illetve ha a nő közösülési szándékkal nemi szervét a férfi nemi szervéhez érintette.⁴⁶

Az Alkotmánybíróság értelmezése szerint a *jogbiztonság elve* megköveteli, hogy a jogrendszer egésze, annak részterületei, valamint egyes szabályai világosak, egyértelműek, hatásukat tekintve kiszámíthatók és a norma címzettjei számára előre láthatók legyenek, továbbá a jogalkalmazás során felismerhető normatartalmat hordozzanak.⁴⁷ (*Normavilágosság elve*). A jogbiztonság teremti meg ugyanis a lehetőséget a jogalanyoknak arra, hogy magatartásukat ténylegesen a jog előírásaihoz tudják igazítani.⁴⁸

A jogbiztonság elve mellett utalni kell a *nullum crimen/nulla poena sine lege alkotmányos jogelvre*. A nullum crimen/nulla poena sine lege alapelvből négy további büntetőjogi tilalom, illetve követelmény vezethető le azzal, hogy az első kettő elsősorban a törvényhozót köti, míg a másik kettő a bírót. Ezen alapelvek:

1. A súlyosabb büntető törvény visszaható hatályának tilalma, avagy az elkövetéskor hatályos törvény alkalmazásának követelménye (nullum crimen/nulla sine lege praevia);
2. A határozatlan büntető törvény tilalma, avagy a törvényi pontos meghatározottság követelménye (nullum crimen/nulla poena sine lege certa);
3. A büntethetőséget alapító és a büntetőjogi szankciót szigorító szokásjog tilalma, avagy az írott büntető törvény követelménye (nullum crimen/nulla poena sine lege scripta); és
4. A büntethetőség- és szankció-megalapozó vagy szigorító analógia tilalma, avagy a bírónak az írott büntetőjogi törvényi norma szöveg szerinti értelméhez kötésének követelménye (nullum crimen/nulla poena sine lege stricta).⁴⁹

⁴⁶ SZAJBÉLY Katalin (2004): Közvetlen és közvetett diszkrimináció a nemi erkölcs elleni bűncselekmények szabályozásában. *Magyar Jog*, 51. évf. 5. sz. 286.

⁴⁷ 10/2018. (VII. 18.) AB határozat; 9/1992. (I. 30.) AB határozat; 38/2012. (XI. 14.) AB határozat.

⁴⁸ 3208/2013. (XI. 18.) AB határozat. Sérti a jogbiztonságot a visszaható hatályú jogalkotás, a jogszabályok gyakori változtatásai, a jogszabályok „kellő felkészülési idő” nélküli hatálybalépítése. Ugyancsak a jogbiztonság szempontjából alapvető követelmény, hogy a jogalkotás során a jogalkotásra vonatkozó szabályokat a jogalkotó tartsa be, ennek súlyos megsértése ugyanis a jogszabály alkotmányellenességét idézheti elő közjogi érvénytelenség okából. 29/1997. (IV. 29.) AB határozat. Lásd ehhez: TRÓCSÁNYI László – SCHANDA Balázs (2014): *Bevezetés az alkotmányjogba; Az Alaptörvény és Magyarország alkotmányos intézményei*. Budapest, HVG-ORAC. Elérhető: www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop425/2011_0001_548_Alkotmanyjog/ch01s05.html (Letöltés dátuma: 2018. 08. 20.); PAPP Imre (2013): A jogbiztonság formai eleme: a kellő felkészülési idő követelménye. *Kodifikáció*, 2. évf. 1. sz. 5–60.

⁴⁹ NAGY Ferenc: *Az anyagi büntetőjog és az alkotmány*. 80–81. Elérhető: http://acta.bibl.u-szeged.hu/6824/1/juridpol_047_079-095.pdf (Letöltés dátuma: 2018. 08. 20.)

A fentiekből levezethetően a közösülés büntetőjogi fogalma mind alkotmányos, mind pedig büntetőjogi alapelveket sértett. *A jogbiztonság követelményével és a nullum crimen sine lege elvéből levezethető nullum crimen sine lege scripta elvével*, – amely a szokásjognak, a bírói jognak az elkövető terhére való alkalmazását tiltja – ugyanis ellentétes volt, hogy a közösülést nem definiálta a jogalkotó, holott a bírói gyakorlat azt a hétköznapi jelentésétől eltérő értelemben használta, ráadásul ezt az elkövető terhére tette.

Az 1978. évi IV. törvény még nem küszöbölte ki az alkotmányjogi aggályokat, a hatályos szabályozás álláspontom szerint viszont megoldotta az erőszakos nemi bűncselekmények kapcsán a közösülés fogalmához tapadó problémát, hiszen a korábbi közösülés és fajtalanság fogalma helyett a jogalkotó egy egységes, semleges fogalmat – a szexuális cselekményt – alkotott, amely mindkettőt lefedi. A szexuális cselekmény fogalma – „*a közösülés és minden súlyosan szeméremsértő cselekmény, amely a nemi vágy felkeltésére, fenntartására vagy kielégítésére alkalmas, vagy arra irányul*” –,⁵⁰ keretében ugyan a jogalkotó az évszázados hagyományokra tekintettel még külön kiemelte ugyan a közösülés fogalmát, de mivel a közösülés már csak egyik törvényi példája a szexuális cselekménynek, így a minősítés szempontjából véleményem szerint irreleváns, hogy közösülésről vagy egyéb szexuális cselekményről van-e szó. Azáltal pedig, hogy a jogalkotó a szexuális cselekmény fogalmát tette az elkövetési magatartás egyik elemévé, feloldotta a közösülés fogalma kapcsán korábban megjelenő *jogbiztonsági problémákat*, illetve a fogalomnak a *nullum crimen sine lege scripta elvével* való konfliktusát, legalábbis az erőszakos nemi bűncselekmények vonatkozásában. Bár nem számít erőszakos nemi bűncselekménynek, de a közösülés fogalma kapcsán kiemelendő, hogy a jogalkotó a vérfertőzés tényállásában – a testvérek egymás közötti cselekménye kapcsán – még fenntartja a közösülés fogalmát, ami álláspontom szerint a hatályos szabályozás tekintetében felveti a *jogbiztonság és a nullum crimen sine lege scripta elvével való ütközés problémáját*.

4. A FAJTALANSÁG FOGALMA

A Csemegi-kódextől kezdve a 2012. évi C. törvény, vagyis a hatályos Btk. elfogadásáig az erőszakos nemi deliktumok rendszere a közösülés–fajtalanság fogalompárosán állt. Idővel azonban a fajtalanság fogalmát is támadás érte. A kritikák között alkotmányjogi és egyéb – alkotmányossági kérdéseket ugyan nem érintő, de a fogalom megbélyegző jellegét hangsúlyozó – kritikák is megjelentek.

A fajtalanság fogalmának, illetve a fajtalanság és közösülés külön kategóriaként kezelésének megfelelőségét az Alkotmánybíróság is vizsgálta, és a 37/2002. (IX. 4.) AB határozatában rögzítette, hogy a „fajtalankodik”, illetve a „fajtalanság” szavak használata, illetve a közösülés és a fajtalanság megkülönböztetése nem sértette az *emberi méltóságot*,

⁵⁰ 2012. évi C. törvény 459. § 27. pont.

illetve a diszkrimináció tilalmának követelményét.⁵¹ A testület álláspontja szerint ugyanis „a jogban használt nyelvi kifejezések társadalmi és szakmai konvenciókon, kulturális és jogi tradíciókon alapulnak. A hagyományosan büntetendő magatartásoknál terminus technicus-ként tovább élnek olyan kifejezések, amelyek a régi magyar köznyelv vagy jogi nyelv maradványai”. A két fogalom külön tartásával a testület álláspontja szerint a törvényhozó a bűncselekmények elkövetési magatartásait jelentő szexuális aktusok és nem az elkövetők között különböztetett. Az Alkotmánybíróság rögzítette továbbá, hogy „a törvényi szóhasználat sérthet alkotmányos jogot, ha a kifejezések pontatlanok, nem elég szabatosan határozzák el [...] az eltérő magatartásokat, avagy téves azonosításra [...] adnak lehetőséget,” de tekintettel arra, hogy az 1978. évi IV. törvénybe foglalt értelmező rendelkezés⁵² világosan és érthetően elhatárolta a külön törvényhely alapján büntetendő elkövetési magatartásokat, ilyen sérelem nem állt fenn. Az pedig, hogy a törvényhozó azonos fokban tekintette veszélyesnek az erőszakos közöszlést és az erőszakos fajtalanságot, és e magatartásokat két törvényi rendelkezésben külön helyezte el,⁵³ nem vetett fel alkotmányossági kérdést.⁵⁴

Ennek ellenére a szakirodalom számos képviselője egyetértett abban, hogy a fajtalanság nagyon régies, a köznyelvből teljesen kikopott fogalom, amely nem alkalmas az ember szexuális magatartásának értékítélettől mentes megragadására.⁵⁵

A 2012. évi C. törvényünk túllépve a Csemegi-kódextől „örökölt” dogmatikai rendszeren feloldotta a problémát, és bevezette a semleges szexuális cselekmény fogalmát, amely a kor igényeihez jobban igazodik és mind a közöszlés, mind a fajtalanság fogalmát lefedi.

5. A 12. ÉLETÉVÜKET BE NEM TÖLTÖTT GYERMEKEK FOKOZOTTABB VÉDELME

A fiatakorúak fokozottabb védelme iránti igény már igen korán megjelent az erőszakos nemi deliktumok területén is. Az 1843. évi törvényjavaslat például súlyosabban kívánta büntetni az elkövetőt, ha a passzív alany 14. életévét be nem töltött személy volt.⁵⁶ A Csemegi-kódex bár kifejezetten nem rendelkezett róla, de az ítélkezési gyakorlat szerint az erőszakos közöszlés és a szemérem elleni erőszak a 12. életévét be nem töltött személy sérelmére akaratától függetlenül elkövethető volt.⁵⁷ A Kúria 1881. február 22-én hozott dön-

⁵¹ Alkotmány 54. § (1), (2) bek., 70/A. §; Alaptörvény Szabadság és felelősség II. cikk, XV. cikk. Az emberi méltóság és a diszkrimináció tilalma kapcsán lásd: a II. pontban leírtakat.

⁵² 1978. évi IV. törvény 210/A. § (2) bek.

⁵³ 1978. évi IV. törvény 197. § Erőszakos közöszlés; 198. § Szemérem elleni erőszak.

⁵⁴ 37/2002. (IX. 4.) AB határozat Indokolás IV. 1.1.1.

⁵⁵ MÁRKI Zoltán (2013): XIX. Fejezet. A nemi élet szabadsága és a nemi erkölcs elleni bűncselekmények. In KÓNIA István szerk.: *Magyar büntetőjog: Kommentár a gyakorlat számára*. Harmadik kiadás I. HVG-ORAC. 683.

⁵⁶ 1843. évi büntetőtörvénykönyv-javaslat 205. §.

⁵⁷ HOLLÁN Miklós (1998): A 12 év alatti gyermekek nemi fejlődésének büntetőjogi védelme. Egy törvénymódosítás margójára. *Collega*, 3. sz. 18.

tésében ugyanis megállapította, hogy „a tizenkét éven aluli gyermekek nem rendelkeznek sem kellő felismerő képességgel, sem akaratauk teljes elhatározására szükséges képességgel, ezért a tizenkét éven aluli lánnyal való közösülés vagy annak kísérlete, minden esetben erőszakos közösülésként értékelendő”.⁵⁸ A Kúria határozatát követően a bíróságok általános tételként kezelték a 12 éven aluli személyek akaratnyilvánításra képtelenségét, és a passzív alany szexuális cselekménybe való beleegyezése esetén is megállapították az elkövető büntetőjogi felelősségét. Szomora Zsolt álláspontja szerint a bíróságoknak a Kúria döntését követően is minden esetben vizsgálniuk kellett volna, hogy a gyermek sértett ténylegesen akaratnyilvánításra képtelen volt-e, tekintettel arra, hogy a törvény alapján nem volt levelezhető a 12. életév és az akaratnyilvánításra képtelenség közötti összefüggés.⁵⁹ A szerző mindezek alapján rámutat arra, hogy a Csemegi-kódex idején fennálló joggyakorlat elmentéses volt – legalábbis a mai értelemben vett – felelősséget súlyosító bírói jog tilalmával, vagyis a *nullum crimen sine lege scripta elvével*, amely alapelvről a korábbiakban már részletesen szóltam. A 12. életévét be nem töltött személyt 1962 után már a törvény értelmező rendelkezése folytán kellett védelemre képtelennek tekinteni.⁶⁰

Az 1997. évi LXXIII. törvény a 12. életévét be nem töltött személy sérelmére való elkövetést minősített esetként szabályozta, ahhoz magasabb büntetési tételt fűzött.⁶¹ Ezzel az volt a probléma, hogy a módosítással egyidejűleg a törvény nem változtatott a Btk. 210. §-ában meghatározott értelmező rendelkezésen, amelynek értelmében a 12. életévét be nem töltött személyt védekezésre képtelennek kellett tekinteni. Így, ha valaki 12. életévét be nem töltött személlyel, annak beleegyezésével közösült, cselekménye tényállásszerűnek minősült mind az erőszakos közösülés alapesete, mind pedig a bűncselekmény minősített esete szerint.⁶² A szabályozás kapcsán felmerült tehát a kérdés, hogy ez a típusú megoldás megfelelt-e a *jogbiztonság, az előreláthatóság, a kiszámíthatóság, illetve a kétszeres értékelés tilalma követelményének*. A válasz nyilvánvalóan nemleges. Érdekes itt is utalni arra, hogy a jogállamiság fogalmához szorosan kapcsolódó jogbiztonság elve azt követeli meg, hogy a jog egésze, annak egyes részterületei és valamennyi szabálya világos, egyértelmű, hatásukat tekintve pedig kiszámítható, és a norma címzettjei számára előre látható legyen.⁶³ A büntetőjogban a kiszámíthatóság és előreláthatóság elve a visszamenőleges hatály, az analógia alkalmazásának tilalmát, a büntetőjogi szankcióval tilalmazott magatartást leíró diszpozíció határozottságát, és az elkövetési magatartásokra vonatkozó törvényhozói

⁵⁸ A Kúria 1881. február 22-i 8509. sz. döntvénye.

⁵⁹ SZOMORA Zsolt (2016): A tizenkét éven aluli sérelmére elkövetett szexuális erőszak újabb minősítési kérdései, avagy a bírói gyakorlat menthetetlennek látszó vergődése a kétszeres értékelés és más alapelvek hálójában. In GÁL Andor – KARSAI Krisztina szerk.: *Ad valorem. Ünnepi tanulmányok Vida Mihály 80. születésnapjára*. Szeged, Iurisperitus. 356–357.

⁶⁰ 1961. évi V. törvény 290. §; 1978. évi IV. törvény 210. §.

⁶¹ 1997. évi LXXIII. törvény 22. §. A törvény hasonlóképpen szabályozott a szemérem elleni erőszak esetében is.

⁶² Az 1997. évi LXXIII. törvénnyel módosított 1978. évi IV. törvény 197. § (1), (2) bek. a) pont.

⁶³ 9/1992. (I. 30.) AB határozat; 11/1992. (III. 5.) AB határozat; 38/2012. (XI. 14.) AB határozat; 3208/2013. (XI. 18.) AB határozat; BELOVICS Ervin et al. (2014): *Büntetőjog I.; Általános rész*. HVG-ORAC. Elérhető: www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop425/2011_0001_548_Buntetojog5/ch02s03.html (Letöltés dátuma: 2018. 08. 21.)

akarát világos kifejezésre juttatását egyaránt jelenti.⁶⁴ A jogalkotó az 1997-es törvénymódosítással bevezetett megoldással nyilvánvalóan megsértette a jogbiztonság, a kiszámíthatóság és az előreláthatóság követelményét, azáltal, hogy ugyanazon magatartás különböző súlyú büntetéssel való szankcionálásának lehetőségét teremtette meg, és így a bíró számára is megnyitotta az önkényes jogértelmezés lehetőségét.⁶⁵ A kétszeres értékelés tilalma (vagyis a ne bis in idem) is nyilvánvalóan sérelmet szenvedett. Tág értelemben a kétszeres értékelés tilalma a jogállamiság elvéből is levezethető alkotmányos princípium, amely a büntetőjog egészére vonatkoztatható. Ez alapján az elkövetőt nem lehet ugyanazon cselekmény miatt kétszer büntetőjogi hátránnyal sújtani. Szűkebb értelemben az alapelv a büntetés kiszabása körében alkalmazandó, amely szerint a bíróság általában nem értékelheti a büntetés kiszabása során súlyosbító vagy enyhítő körülményként a törvényhozó által törvényi tényállási (minősítő vagy privilegizáló) elemként már értékelt körülményt. Ez azt is kizárja, hogy a bíróság kétszeresen értékelje ugyanazt a tény, állapotot, körülményt.⁶⁶ Továbbá, a kétszeres értékelés tilalma elve alapján nem lehetne olyan büntetőjogi tényállás, amelynek alap és minősített esete csak a kiszabható büntetés mértékében tér el egymástól, megvalósulásukhoz pedig ugyanazon körülmények fennállása szükséges. A jogalkotó a 2005. évi XCI. törvénnyel a vitatott minősített esetet a következőképpen korrigálta: „A büntetés öt évtől tíz évig terjedő szabadságvesztés, ha az erőszakkal, avagy az élet vagy testi épség ellen irányuló közvetlen fenyegetéssel közöskülésre kényszerített sértett a tizenkettedik életévét nem töltötte be.” Így abban az esetben, amikor a 12. életévét be nem töltött személy beleegyezett a nemi kapcsolatba, az elkövető az 197. § alapesete szerint volt büntetendő, – mivel a sértett védekezésre képtelen állapotát használta fel közöskülésre –, míg ha az elkövető a 12. életévét be nem töltött kiskorút erőszakkal vagy kvalifikált fenyegetéssel kényszerítette közöskülésre, minősített esetért felelt, és súlyosabban volt büntetendő.

A hatályos szabályozás – a jogbiztonság, az előreláthatóság, a kiszámíthatóság és a kétszeres értékelés tilalma követelményének való megfelelés mellett – a kialakult rendszert átdolgozta. Nem tartja fenn ugyanis azt az értelmező rendelkezésbe foglalt megdönthetetlen vélelmet, miszerint a 12. életévüket be nem töltött személyeket védekezésre képtelennek kell tekinteni. Ehelyett a jogalkotó a 12. életévét be nem töltött személyekkel való – beleegyezésen alapuló vagy egyszerű fenyegetés hatására megvalósuló – nemi cselekmény végzését a szexuális erőszak tényállása keretében súlyosabban büntetendő külön alapesetként szabályozza,⁶⁷ kifejezésre juttatva, hogy a 12 éven aluliakat kiemelt védelemben kell részesíteni. Abban az esetben pedig, amikor az elkövető erőszakkal vagy kvalifikált fenyegetéssel végez a 12 éven aluli passzív alannal nemi cselekményt, a még súlyosabban büntetendő

⁶⁴ 2/2013. számú BJE határozat; Pócsa Róbert (2005): Az erőszakos közöskülés tényállása az „alkotmányos büntetőjog” tükrében. *Magyar Jog*. 52. évf. 1. sz. 16–17.

⁶⁵ Így előfordulhatott, hogy két lényegében azonos cselekmény esetén az egyik elkövetőt az alapeset, míg a másik elkövetőt a minősített eset miatt vonták felelősségre.

⁶⁶ Lásd ehhez: BELOVICS et al. (2014): *i. m.*

⁶⁷ 2012. évi C. törvény 197. § (2) bek.

minősített esetért felel.⁶⁸ *Bár a szexuális erőszak tényállása a korábbi anomáliákat megoldotta, az új szabályozás újabb problémákat vetett fel.* A joggyakorlat ugyanis nem volt egységes abban a kérdésben, hogy hogyan minősül az elkövető cselekménye azon bűncselekmény minősítése kapcsán, amikor a sértett a szexuális cselekmény megvalósításakor a 12. életévét még nem töltötte be, és az elkövető hozzátartozója, vagy nevelése, felügyelete, gondozása, gyógykezelése, illetve egyéb módon hatalma vagy befolyása alatt állt. Az ítélkezési gyakorlat egységesítésére született meg a Kúria 2/2016. Büntető jogegységi határozata,⁶⁹ amelyet azonban az Alkotmánybíróság 19/2017. (VII. 18.) AB határozatával⁷⁰ a *hatalom-megosztás sérelme* alapján alaptörvény-ellenesnek minősített, és 2017. október 31. napjával megsemmisített. A probléma részletes kifejtésétől eltekintek, figyelemmel arra, hogy az a jelen tanulmány kereteit meghaladó, részletes elemzést igényelne.⁷¹

6. A TERMÉSZET ELLENI ERŐSZAKOS FAJTALANSÁG

A természet elleni erőszakos fajtalanság bűncselekményét – mint a férfiak egymás közötti erőszakkal vagy fenyegetéssel megvalósuló szexuális cselekményét – már a Csemegi-kódex is ismerte. Az 1878. évi V. törvénycikkben azonban a tényállás még a természet elleni fajtalanság minősített esetét képezte, és büntettként szankcionálták.⁷² Az 1961. évi V. törvény a természet elleni fajtalanság keretében a cselekmények – akár férfiak, akár nők egymás közötti – erőszakos változatát rendelte csupán büntetni, az erőszak vagy fenyegetés nélküli azonos neműek közötti fajtalanságot pedig csak meghatározott esetekben szankcionálta.⁷³ Az 1978. évi IV. törvény jelentős módosításaként határozható meg, hogy a korábban egységes természet elleni fajtalanság tényállása két különálló bűncselekményre bomlott, mégpedig az erőszakot vagy fenyegetést nélkülöző, tehát konszenzust feltételező természet elleni erőszakos fajtalanságra, illetve az erőszakkal vagy kvalifikált fenyegetéssel elkövethető természet elleni erőszakos fajtalanságra.⁷⁴ A történeti áttekintést követően a témám szempontjából jelentős természet elleni erőszakos fajtalanság által felvetett alkotmányjogi problémákra fókuszálok, amelyek következtében a természet elleni erőszakos fajtalanságról rendelkező paragrafust az Alkotmánybíróság utólagos normakontroll keretében – a természet elleni fajtalansággal együtt – 37/2002. (IX. 4.) AB határozatával alkotmányellenesnek nyilvánította és megsemmisítette.

⁶⁸ 2012. évi C. törvény 197. § (4) bek. a) pont aa) alpont.

⁶⁹ 2/2016. Büntető jogegységi határozat a tizenkettedik életévét be nem töltött személy sérelmére elkövetett szexuális erőszak értelmezéséről.

⁷⁰ 19/2017. (VII. 18.) AB határozat.

⁷¹ NAGY Alexandra (2017b): A tizenkettedik életévüket be nem töltött személyek szexuális cselekményekkel szembeni büntetőjogi védelme. *Miskolci Jogi Szemle*, 12. évf. 2. sz. 185–209.

⁷² 1878. évi V. törvénycikk 241. §, 242. § Elérhető: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=87800005.TV&txtrefrer=94500007.TV> (Letöltés dátuma: 2017. 10. 05.)

⁷³ 1961. évi V. törvény 278. § (1) bek.

⁷⁴ 1978. évi IV. törvény Természet elleni fajtalanság: 199. § Természet elleni erőszakos fajtalanság: 200. § (1) bek.

Az Alkotmánybíróság szerint ugyanis ésszerűtlen volt, hogy a korábbi Btk. a szemérem elleni erőszakkal azonos elkövetési magatartások és azonos büntetési tételek deklarálása mellett, de külön tényállásban büntette az erőszakos fajtalanságot. E bűncselekmény „szemérem elleni erőszaknak” minősült,⁷⁵ ha az elkövető és a sértett különböző nemű, és „természet elleni erőszakos fajtalanságnak”⁷⁶ ha az elkövető a sértettel azonos nemű volt. A két bűncselekmény alapesete között a törvényhozó pedig csupán annyiban különböztetett, hogy a szemérem elleni erőszak csak magánindítványra,⁷⁷ míg a természet elleni erőszakos fajtalanság a sértett akaratától függetlenül volt büntetendő.⁷⁸ Az Alkotmánybíróság szerint az Alkotmány 70/A. § (1) bekezdésének – vagyis a *diszkrimináció tilalmáról rendelkező paragrafusának* –, *séreleme miatt alkotmányellenes* volt a Btk. magánindítványról rendelkező 200. §-a. Nem volt ugyanis ésszerű indoka annak, hogy a szemérem elleni erőszakot és a természet elleni erőszakos fajtalanságot a törvényhozó különböző bűncselekménynek minősítette, – különös tekintettel arra, hogy az 1997. évi LXXIII. törvény hatálybalépése után a szemérem elleni erőszak tényállásának nem képezte elemét a házassági életközösségen kívüli elkövetés, amely alapján a passzív alany és a elkövető már azonos nemű személy is lehetett, – továbbá annak sem, hogy a cselekmény büntetendőségének magánindítványhoz kötését a jogalkotó eltérően szabályozta. A két bűncselekmény kapcsán a sértett *emberi méltósága és szexuális szabadsága* nyilvánvalóan egyformán sérül,⁷⁹ és semmi nem indokolta, hogy a természet elleni erőszakos fajtalanság passzív alanyainak kíméletét a Btk. feladta, *diszkriminálva így a bűncselekmények sértettjei között. A jogalkotó a vitatott szabályozással az elkövetői oldalon is diszkriminált*, tekintettel arra, hogy a heteroszexuális erőszak potenciális elkövetőinek „szabad” volt abban bizakodniuk, hogy a sértett esetleg nem terjeszt elő magánindítványt, a homoszexuális elkövetőknek viszont nem. Természetesen egyetlen elkövetőnek sincs alkotmányos joga arra, hogy kizárólag a sértett magánindítványára vonják felelősségre, de joga van arra, hogy az állam másokkal egyenlő, pontosabban egyenlő méltóságú személyként kezelje.⁸⁰

Itt érdemes utalni *Dr. Tersztyánszkyé dr. Vasadi Éva alkotmánybíró különvéleményére*, aki nem értett egyet azzal, hogy a természet elleni erőszakos fajtalanság tényállása alkotmányellenes. Álláspontja szerint ugyanis az igaz, hogy a magánindítvány jogintézményének célja a sértett magánszférájának védelme,⁸¹ a Btk. ugyanakkor egyrészt a súlyosabb esetek üldözését nem teszi függővé magánindítványtól, másrészt nem következik a magánszférát védő alapvető jogból, hogy a magánindítvány jogintézményét milyen széles körben, milyen cselekményekre kell alkalmazni. Hangsúlyozza, hogy azoknak a „súlyosabb” eseteknek a meghatározása, amelyeknél a magánindítvány alkalmazását alkotmányosan

⁷⁵ 1978. évi IV. törvény 198. §.

⁷⁶ 1978. évi IV. törvény 200. §.

⁷⁷ 1978. évi IV. törvény 209. §.

⁷⁸ A 37/2002. (IX. 4.) Alkotmánybírósági határozat Indokolás I. fejezet 1. pont.

⁷⁹ Lásd ehhez az I. fejezetben leírtakat.

⁸⁰ 37/2002. (IX. 4.) Alkotmánybírósági határozat. Indokolás III. 2.2.

⁸¹ Alkotmány 54. § (1) bek.; Alaptörvény Szabadság és felelősség II. cikk.

mellőzik, a jogalkotóra tartozik. Az alkotmánybíró azt is rögzítette, hogy az erőszakos közösülés és a szemérem elleni erőszak alapesetei, és a természet elleni erőszakos fajtalanság alkotmányjogi szempontból nem azonosak. A különbségtétel alapja egy olyan törvényhozói értékelés, amely „súlyosabbnak” és ezért már hivatalból üldözendőnek tartja a természet elleni erőszakos fajtalanságot. Álláspontja szerint a természet elleni erőszakos fajtalanság tekintetében a különbségtételnek tárgyilagos mérlegelés szerint ésszerű oka van, amely nem más, mint hogy a vitatott tényállás esetén az elkövető cselekménye nemcsak a *sértett nemi szabadsága*, hanem a *nemi önmeghatározása* ellen is irányul. Ezért tekinthető a természet elleni erőszakos fajtalanság súlyosabb megítélésű deliktumnak, és ezért mellőzhető a magánindítvány intézménye. Véleményem szerint ez a megközelítés – ahogy erre a bírónő is rámutat – csak az esetek többségében – tehát nem általános jelleggel – tartható, tekintettel arra, hogy a passzív alanyt az elkövető választja ki, a passzív alany nemi identitása pedig nem feltétlenül azonos a nemi hovatartozása szerint „tipikus” nemi identitással. Így nem jelenthető ki általános jelleggel az, hogy a természet elleni erőszakos fajtalanság esetén az elkövető cselekménye nemcsak a passzív alany nemi szabadsága, hanem a nemi önmeghatározása ellen is irányul, illetve, hogy a természet elleni erőszakos fajtalanság esetén az elkövető cselekménye minden esetben súlyosabb megítélésű lenne, mint az egyéb erőszakos nemi cselekmény. Az Alkotmánybíróság tehát helyesen döntött, amikor megsemmisítette a természet elleni erőszakos fajtalanság tényállását, és az azonos neműek közötti erőszakos nemi cselekményeket a különböző nemű személyek között megvalósuló ugyanilyen cselekményekkel közös tényállásba vonta.

A természet elleni erőszakos fajtalanság tényállásának megsemmisítése következtében az azonos neműek között elkövetett erőszakos fajtalanságot is a szemérem elleni erőszak tényállásának keretei között értékelték és büntették.

A hatályos szabályozás értelmében az erőszakos közösülés és szemérem elleni erőszak tényállását a jogalkotó a szexuális erőszak tényállása keretében összevonta. Így az azonos nemű személyek közötti erőszakos nemi cselekmények – diszkriminációtól mentesen – e tényállás keretében értékelendők.

7. A MAGÁNINDÍTVÁNY JOGINTÉZMÉNYE

Az 1795-ös büntetőtörvénykönyv-tervezet volt az első a magyar büntető jogtörténetben, amely az erőszakos nemi cselekmények elkövetőjének szankcionálását magánindítványhoz kötötte.⁸² A magánindítvány jogintézménye a mai napig jellemzője az erőszakos nemi bűncselekményeknek, tehát az 1878. évi V. törvénycikkben, az 1961. évi V. törvényben, az 1978. évi IV. törvényben és a 2012. évi C. törvényben egyaránt megjelent. A Csemegi-kódex szerint a bűnvádi eljárás rendszerint csak a sértett fél indítványára volt megindítható,

⁸² 1795-ös javaslat XXXVII. fejezete a nemi erőszakról.

az indítvány azonban nem volt visszavonható.⁸³ A sértett fél indítványa nélkül is megindult a bűnvádi eljárás, ha az erőszakos nemi cselekménnyel összefüggésben egyéb, hivatalból üldözendő büntettet is elkövettek; ha a büntett a sértett halálát okozta, illetve ha azt felmenő, lemenő ágbeli rokon, vagy testvér; vagy ha a tettes gyámságára, gondnokságára, tanítására, nevelésére, felügyeletére, gyógykezelésére vagy gondviselésére bízott személye sérelmére követték el.⁸⁴ Az 1961. évi V. törvény szerint az erőszakos közösülés és szemérem elleni erőszak alapesete kapcsán az elkövető szintén kizárólag magánindítványra volt felelősségre vonható, kivéve, ha a büntettel kapcsolatban más, hivatalból üldözendő büntettet is elkövettek. Az 1978. évi IV. törvény is ennek megfelelően szabályozott.⁸⁵ A hatályos Btk. szintén kizárólag a szexuális kényszerítés és a szexuális erőszak alapesetében bízza a sértett akaratára a büntetőeljárás megindítását. Itt is érvényesül az a megszorítás, hogy az eljárás hivatalból indul, amennyiben az erőszakos nemi cselekménnyel összefüggően nem magánindítványra büntetendő bűncselekményt is elkövetnek.⁸⁶

Ahogy a természet elleni erőszakos fajtalanság kapcsán már utaltam rá, a magánindítvány intézménye a sértett kíméletét kívánja biztosítani. A jogalkotó az erőszakos nemi bűncselekmények esetében a passzív alanyok oldalán megadja annak lehetőségét, hogy maguk döntsék el, szeretnék-e a büntetőeljárás lefolytatását vagy sem. A jogalkotó azonban nem minden esetben adja meg a választás jogát a passzív alanyoknak. *Az Alkotmánybíróság is foglalkozott ezzel a kérdéssel és határozatában rögzítette, hogy az erőszakos szexuális cselekmények büntethetőségének magánindítványhoz kötése a sértett magánszférájának védelmét szolgálja,*⁸⁷ a magánszférához való jog egyik legfőbb célja ugyanis az, hogy az ember egy olyan minimális (vagy éppen maximális) szabadsággal rendelkezzen az élet meghatározott területén, amelyen mozogva biztosított számára az önkiteljesítés, az önmegvalósítás és az önrendelkezés joga.⁸⁸ Jelen esetben ez utóbbinak, vagyis az önrendelkezésnek van kiemelkedő jelentősége.

Azonban a törvényhozó kompetenciája annak eldöntése, hogy a szexuális bűncselekmények elkövetőinek feltétlen megbüntetését, avagy a sértettek kíméletét tartja-e fontosabb érdeknek. A törvényhozónak kell eldöntenie, hogy mely bűncselekmények esetében állapít meg kivételeket a legalitás büntetőjogi alapelve alól, és amennyiben a szexuális bűncselekmények körében – a sértett kíméletére tekintettel – indokoltnak tartja ilyen kivétel megállapítását, akkor az mely esetekre érvényes. A jogalkotó tehát a közérdek és a magánérdek egymáshoz viszonyított fontossága alapján dönt. Foglalhat állást úgy, hogy bizonyos bűncselekmények meghatározott eseteiben a magánérdek megelőzi a közérdeket, s ezért

⁸³ 1878. évi V. törvénycikk 238. §.

⁸⁴ 1878. évi V. törvénycikk 239. §.

⁸⁵ 1978. évi IV. törvény 209. §.

⁸⁶ 2012. évi C. törvény 207. §.

⁸⁷ 37/2002. (IX. 4.) AB határozat Indokolás III. 2.2.

⁸⁸ SULYOK Márton – TÓTH Judit (2014): *Alapjogok – háttéranyag*. Elérhető: <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:meswCqDMHMQJ:www.juris.u-zseged.hu/download.php%3FdocID%3D28459+&cd=1&hl=hu&ct=clnk&gl=hu> (Letöltés dátuma: 2018. 08. 19.)

a büntethetőséget a magánindítványtól teszi függővé, de akként is dönthet, hogy a klaszszikus értelemben felfogott legalitás elve kap elsőbbséget.⁸⁹

A vonatkozó alkotmánybíróági határozat alapján tehát megállapítható, hogy nem vet fel alkotmányjogi problémát az, hogy az erőszakos nemi bűncselekmények alapesetében a jogalkotó biztosítja a sértett választási lehetőségét a büntetőeljárás megindítása kérdésében, míg egyébként – vagyis a súlyosabban minősülő esetekben, illetve akkor, ha a bűncselekménnyel összefüggésben más hivatalból üldözendő bűncselekmény is elkövettek – nem.

8. A SZEXUÁLIS KÉNYSZERÍTÉS TÉNYÁLLÁSA

Az 1978. évi IV. törvény előkészítése során már felmerült, hogy a nemi erőszak esetein kívül létre kellene hozni egy olyan tényállást, amelynél a fenyegetés nem éri el az erőszakos közösüléshez, illetve a szemérem elleni erőszakhoz megkövetelt szintet. Ezek közé tartoznak az olyan esetek, amikor például egzisztenciális vagy a családi életet érintő hátrány kilátásba helyezésével kényszerítik ki a nemi kapcsolatot.⁹⁰ Az 1978. évi IV. törvényünk – a tervek ellenére – még nem emelte ki a kényszerítés tényállása köréből a szexuális kényszerítést, viszont az új Btk. a nemzetközi követelményeknek való megfelelés érdekében megtette azt.

Mindenképpen örvendetes ez a jogalkotói előrelépés, azonban kérdésként merülhet fel, hogy az új tényállás csak pozitívumokat hozott? Esetleg a jogalkotó a szexuális kényszerítés tényállásának bevezetésével elvarratlan szálakat is hagyott maga után? Egyértelmű-e az, hogy hol húzódik a határ a súlyosabb megítélésű szexuális erőszak és az enyhébben szankcionálandó szexuális kényszerítés között? A hatályos szabályozást görcső alá véve álláspontom szerint a válasz nemleges. Ennek indoka, hogy mindkét erőszakos nemi bűncselekmény szankcionálja a szexuális cselekményre kényszerítést,⁹¹ de míg a szexuális erőszak tényállása kapcsán a jogalkotó rögzíti, hogy azt erőszakkal vagy kvalifikált fenyegetéssel, tehát meghatározott módon kell az elkövetőnek megvalósítania, addig a szexuális kényszerítés tényállása kapcsán erről nem szól. Legalábbis egyes nézetek szerint. *Az elkövetési mód, módok kérdése tehát problematikus*, a szexuális kényszerítés tényállásának szexuális erőszaktól való elhatárolása dogmatikai értelmezést igényel. A szakirodalom álláspontja megosztott abban a tekintetben, hogy maga a törvényi tényállás egyáltalán tartalmaz-e elkövetési módokat, ha pedig nem, melyek a szexuális kényszerítés implicit elkövetési módjai. A megközelítési módok részletes elemzését mellőzve⁹² csupán annyit emelnék ki,

⁸⁹ 37/2002. (IX. 4.) AB határozat Indokolás III. 2.2.

⁹⁰ MERÉNYI Kálmán (1986): A nemi erkölcs elleni bűncselekmények pönalizálásának fejlődése a felszabadulástól a hatályos rendelkezésekig. *Jogtudományi Közlöny*, 41. évf. 1. sz. 21.

⁹¹ A Btk. 196. § (1) és 197. § (1) bek. a) pontjában.

⁹² NAGY Alexandra: A nemi élet szabadsága és a nemi erkölcs védelme nemzetközi egyezményekben és a Btk-ban. 19–23. Elérhető: http://birosag.hu/sites/default/files/allomanyok/Mailath-palyazat-erdmenyek/MGyTP-B-J-2-Nagy_Alexandra-Az_eroszakos_szexuális_buncselekmények_szabalyozasa.pdf (Letöltés dátuma: 2016. 06. 15.); NAGY Alexandra (2015): A szexuális kényszerítés, mint az új Büntető Törvénykönyv egyik nívuma. *Miskolci Doktoranduszok Jogtudományi Tanulmányai*, 16. Miskolc, Gazdász-Elasztik Kft.

hogy egyes szerzők szerint a szexuális kényszerítés tényállása a törvényben meghatározott elkövetési módon, vagyis erőszakkal vagy fenyegetéssel valósulhat meg, az erőszak e tényállás esetén pedig csak akaratot hajlító (vis compulsiva) lehet.⁹³ Mások szerint elkövetési módot a Btk. nem értkezel, ha azonban az általános kényszerítés tényállásából indulunk ki, arra a következtetésre juthatunk, hogy tipikusan erőszakkal vagy fenyegetéssel lehet elkövetni ezt a bűncselekményt, de nem zárható ki más elkövetési mód sem.⁹⁴ Megint mások azon az állásponton vannak, hogy a törvényi tényállás nem tartalmaz elkövetési módot, szemben a bűncselekmény generális tényállásának tekinthető kényszerítéssel. Ezért téves az a megállapítás, hogy a szexuális kényszerítés a törvényben meghatározott elkövetési módon, vagyis erőszakkal vagy fenyegetéssel követhető el. A szexuális erőszak tényállásával való összevetésből kizárólag az a következtetés vonható le, hogy a szexuális kényszerítés implicit elkövetési módja a fenyegetés, amely nem irányulhat élet vagy testi épség ellen, vagy élet, testi épség elleni irányultság esetén nem lehet közvetlen. A bűncselekményt erőszakkal azonban nem lehet elkövetni.⁹⁵ Nem egyértelmű tehát, hogy a jogalkalmazó meddig minősíti az adott cselekményt szexuális kényszerítésként, és mi az a határvonal, amikor már szexuális erőszakról beszélünk, ez pedig felveti a *nem kellően pontos törvényi meghatározás, az elkövetési magatartások átfedésének problémáját*.⁹⁶

Itt szeretnék utalni a *jogbiztonság követelménye* kapcsán korábban már leírtakra, illetve az Alkotmánybíróság 37/2002. (IX. 4.) AB határozatára, amelynek értelmében „A büntető törvény címzettje általában mindenki. A címzetteknek viszont tudniuk kell, mi a jogalkotói üzenet, legyen az bármi.”⁹⁷ A 11/1992. (III. 5.) AB határozatban pedig a következőképpen foglalt állást a taláros testület: „A jogbiztonság megköveteli a jogszabályok olyan világos és egyértelmű megfogalmazását, hogy mindenki, akit érint, tisztában lehessen a jogi helyzettel, ahhoz igazíthassa döntését és magatartását, s számolni tudjon a jogkövetkezményekkel.”⁹⁸ A szexuális kényszerítés tényállása álláspontom szerint nem felel meg e követelményeknek, éppen ezért javaslom a probléma feloldását egy Btk.-ban rögzített értelmező rendelkezés vagy egy jogegységi határozat keretében. Ezáltal biztosítva lenne, hogy

325–345.; NAGY Alexandra (2017a): A beleegyezés nélküli szexuális cselekmények szankcionálása a büntetőjogban. *Magyar Jog*, 64. évf. 2. sz. 65–74.

⁹³ SINKU Pál (2013): A nemi élet szabadsága és a nemi erkölcs elleni bűncselekmények – Btk. XIX. Fejezet. In BUSCH Béla szerk.: *Büntetőjog II. Különös rész*. Budapest, HVG-ORAC. 193.

⁹⁴ GÁL István László (2014): A szexuális bűncselekmények az új magyar büntetőjogban. In ELEK Balázs – HÁGER Tamás – TÓTH Andrea Noémi szerk.: *Igazság, ideál és valóság. Tanulmányok Kardos Sándor 65. születésnapja tiszteletére*. Debrecen. 119–120.; TÓTH Mihály – NAGY Zoltán (2014): *Magyar Büntetőjog. Különös rész*. Budapest, Osiris. 130–131.

⁹⁵ FRANCZIA Barbara (2014): A nemi önrendelkezés jog és a szexuális kényszerítés – Elemzés és javaslat de lege ferenda. *Jog – Állam – Politika*, 6. évf. 1. sz. 170.; JACSÓ (2013): *i. m.* 171.; SZOMORA Zsolt (2013a): XIX. Fejezet. A nemi élet szabadsága és a nemi erkölcs elleni bűncselekmények. In KARSAI Krisztina szerk.: *Kommentár a Büntető Törvénykönyvhöz*. Budapest, Complex. 404.; SZOMORA Zsolt (2013b): Megjegyzések az új Büntető Törvénykönyv nemi bűncselekményekről szóló XIX. Fejezetéhez. *Magyar Jog*, 60. évf. 11. sz. 653.

⁹⁶ FRANCZIA (2014): *i. m.* 171.

⁹⁷ 37/2002. (IX. 4.) AB határozat, Indokolás III. 2.2.

⁹⁸ 11/1992. (III. 5.) AB határozat, Indokolás V. 5.6.

valamennyi bíróságon azonos tényállás mellett azonos minősítés születhessen, és az alkotmányos alapelveknek való megfelelés is maradéktalanul megvalósulna.

9. ÖSSZEGZÉS

Erőszakos nemi deliktumok mindig is voltak és lesznek a büntetőjogban, tekintettel arra, hogy igen súlyos bűncselekményekről van szó. A mindenkori szabályozás azonban függ a társadalom aktuális értékítéletétől, így e deliktumok mind tartalmukban, mind pedig a szabályozás nyelvezetében időről időre változnak. A változást indokolhatja azonban nemcsak a társadalom változó értékítéletének, hanem az alkotmányjogi és büntetőjogi követelményeknek való megfelelés is. Egy demokratikus jogállamban a büntetőjognak pedig feladata is ezen alapvető követelményekhez való igazodás. Álláspontom szerint a magyar jogi szabályozás mindig törekedett arra, hogy alkotmányos büntetőjogként funkcionáljon, és ennek megfelelően korrigálta az általam bemutatott szabályozásbeli problémákat. A hatályos szabályozás kapcsán – a szexuális kényszerítés tényállása vonatkozásában – pedig még egy fontos feladata van a jogalkotónak, mégpedig az, hogy egy értelmező rendelkezés vagy egy jogegységi határozat keretében kiküszöbölje a jogbiztonság követelményén esett csorbát.

FELHASZNÁLT IRODALOM

1. ANGYAL Pál (1937): *A szemérem elleni büntettek és vétségek*. Budapest, Attila-Nyomda.
2. ANGYAL Pál (1945): *A magyar büntetőjog tankönyve. Különös rész*. (A munka II. köteté) Budapest, Atheneum Irodalmi és Nyomdai Rt.
3. BALOGH Zsolt (2010): Az emberi méltóság: Jogi absztrakció vagy alanyi jog. *Iustum Aequum Salutare*, 6. évf. 4. sz. 35–44.
4. BELOVICVS Ervin – BÉKÉS Imre – BUSCH Béla – DOMOKOS Andrea – GELLÉR Balázs – MARGITÁN Éva – MOLNÁR Gábor – SINKU Pál: *Büntetőjog; Általános rész*. HVG-ORAC. Elérhető: www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop425/2011_0001_548_Buntetojog5/ch02s03.html (Letöltés dátuma: 2018. 08. 21.)
5. BLASKÓ Béla (2004): Közösülés – „Paradigmaváltás”? In GELLÉR Balázs szerk.: *Györgyi Kálmán ünnepi kötet. Györgyi Kálmán 65. születésnapjára*. Budapest, KJK-Kerszöv. 69–78.
6. BOTH Ödön (1977): A stuprum violentum a kései magyar büntetőjogban (1790–1848). *Acta Universitatis Szegediensis: Acta Juridica et Politica*, Tomus XXIV. Fasc. 2.
7. FEHÉR Lenke – GÖRGÉNYI Ilona – GULA József – HORVÁTH Tibor – LÉVAY Miklós – SÁNTHA Ferenc – VÁRADI Erika (2009): *Magyar Büntetőjog. Különös rész*. Budapest, Complex.
8. FRANCZIA Barbara (2014): A nemi önrendelkezés jog és a szexuális kényszerítés – Elemzés és javaslat de lege ferenda. *Jog – Állam – Politika*, 6. évf. 1. sz. 165–174.
9. GÁL István László (2014): A szexuális bűncselekmények az új magyar büntetőjogban. In ELEK Balázs – HÁGER Tamás – TÓTH Andrea Noémi szerk.: *Igazság, ideál és valóság. Tanulmányok Kardos Sándor 65. születésnapja tiszteletére*. Debrecen. 115–127.
10. HALÁSZ Zoltán (1909): *A szemérem elleni bűncselekmények. Tanulmány az anyagi büntetőjog köréből*. Budapest, Atheneum Irodalmi és Nyomdai Rt.
11. HOLLÁN Miklós (1998): A 12 év alatti gyermekek nemi fejlődésének büntetőjogi védelme. Egy törvénymódosítás margójára. *Collega*, 3. sz. 17–19.
12. JACSÓ Judit (2013): XIX. Fejezet. A nemi élet szabadsága és a nemi erkölcs elleni bűncselekmények. In HORVÁTH Tibor – LÉVAY Miklós szerk.: *Magyar Büntetőjog. Különös rész*. Budapest, Complex.
13. KOVÁCS Gyula (2000): Az erőszakos közösülés bizonyítási problémái az 1997. évi LXXIII. törvény módosítását követően. *Belügyi Szemle*, 48. évf. 4–5. sz. 39–60.
14. KOVÁCS Krisztina (2003): Az egyenlőség elvéből fakadó általános követelmények. In HALMAI Gábor – TÓTH Gábor Attila szerk.: *Emberi jogok*. Budapest, Osiris. 375–387.
15. KÖRÖSI Sándor (1872): *Büntető jogtan. I. kötet*. Pápa.
16. LUKÁCS Tibor – TRAYTLER Endre (1963): *A nemi erkölcs elleni büntettek*. Budapest, Közigazgatási és Jogi Könyvkiadó.
17. MADARASSY-MOLNÁR Máté (2009): Adalékok a nemi erkölcs elleni bűncselekmények Csemegi-kódex előtti történetéhez. *Jogtudományi Közlöny*, 64. évf. 7–8. sz. 343–351.

18. MÁRKI Zoltán (2013): XIX. Fejezet. A nemi élet szabadsága és a nemi erkölcs elleni bűncselekmények. In KÓNYA István szerk.: *Magyar Büntetőjog: Kommentár a gyakorlat számára*. Harmadik kiadás I. HVG-ORAC.
19. MERÉNYI Kálmán (1986): A nemi erkölcs elleni bűncselekmények pónalizálásának fejlődése a felszabadulástól a hatályos rendelkezésekig. *Jogtudományi Közöny*, 41. évf. 1. sz. 21. 20–22.
20. MERÉNYI Kálmán (1987): *A szexuális erőszak. Kutatási beszámoló*. Budapest, Közigazgatási és Jogi Könyvkiadó.
21. MORVAY Krisztina (1996): Van-e az államnak keresnivalója polgára hálószobájában? *Beszélő*, 1. évf. 5. sz. 37–46.
22. NAGY Alexandra (2015): A szexuális kényszerítés, mint az új Büntető Törvénykönyv egyik novuma. *Miskolci Doktoranduszok Jogtudományi Tanulmányai*, 16. Miskolc, Gazdász-Elasztik Kft. 325–345.
23. NAGY Alexandra (2017a): A beleegyezés nélküli szexuális cselekmények szankcionálása a büntetőjogban. *Magyar Jog*, 64. évf. 2. sz. 65–74.
24. NAGY Alexandra (2017b): A tizenkettedik életévüket be nem töltött személyek szexuális cselekményekkel szembeni büntetőjogi védelme. *Miskolci Jogi Szemle*, 12. évf. 2. sz. 185–209.
25. NAGY Alexandra: A nemi élet szabadsága és a nemi erkölcs védelme nemzetközi egyezményekben és a Btk-ban. 19–23. Elérhető: http://birosag.hu/sites/default/files/allomanyok/Mailath-palyazat-erdmenyek/MGyTP-B-J-2-Nagy_Alexandra-Az_eroszakos_szexualis_buncselekmények_szabalyozasa.pdf (Letöltés dátuma: 2016. 06. 15.)
26. NAGY Ferenc: *Az anyagi büntetőjog és az alkotmány*. 80–81. Elérhető: http://acta.bibl.u-szeged.hu/6824/1/juridpol_047_079-095.pdf (Letöltés dátuma: 2018. 08. 20.)
27. NÉMETH Imre (2010): A sértett beleegyezésének relativizálódó határai a testi integritás feletti rendelkezési jog tükrében. *Jog – Állam – Politika*, 2. évf. 1. sz. 39–56.
28. PAPP Imre (2013): A jogbiztonság formai eleme: a kellő felkészülési idő követelménye. *Kodifikáció*, 2. évf. 1. sz. 5–60.
29. PAULER Tivadar (1870): *Büntetőjogtan. II. kötet*. Pest, Pfeifer Ferdinánd.
30. PÓCZA Róbert (2005): Az erőszakos közönség tényállása az „alkotmányos büntetőjog” tükrében. *Magyar Jog*, 52. évf. 1. sz. 13–19.
31. POZSÁR-SZENTMIKLÓSY Zoltán (2016): *Az emberi méltóság és az élethez való jog. Az önrendelkezési jog*. 1. Elérhető: http://alkjog.elte.hu/wp-content/uploads/M%C3%A9lt%C3%B3s%C3%A1g_AJ3_2016.10.10..pdf (Letöltés dátuma: 2018. 08. 13.)
32. SÁRI János – SOMODY Bernadette (2008): *Alapjogok. Alkotmánytan II*. Budapest, Osiris. Elérhető: www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop425/2011_0001_520_alapjogok_alkotmanytan_ii/ch02.html#id509139 (Letöltés dátuma: 2018. 08. 13.)
33. SCHNIERER Aladár (1885): *A büntettekről és vétségekről szóló Magyar Büntető Törvény Magyarázata*. Budapest, Franklin-társaság.
34. SCHULTHEISZ Emil (1966): *A nemi erkölcs elleni büntettek de lege lata*. Budapest, Közigazgatási és Jogi Könyvkiadó.
35. SEREG András (2005): *Alkotmánybírák talár nélkül*. Budapest, KJK–Kerszöv.

36. SINKU Pál (2013): A nemi élet szabadsága és a nemi erkölcs elleni bűncselekmények – Btk. XIX. Fejezet. In BUSCH Béla szerk.: *Büntetőjog II. Különös rész.* Budapest, HVG-ORAC.
37. SULYOK Márton – TÓTH Judit (2014): *Alapjogok – háttéranyag.* Elérhető: <http://web-cache.googleusercontent.com/search?q=cache:meswCqDMHMQJ:www.juris.u-szeged.hu/download.php%3FdocID%3D28459+&cd=1&hl=hu&ct=clnk&gl=hu> (Letöltés dátuma: 2018. 08. 19.)
38. SZAJBÉLY Katalin (2004): Közvetlen és közvetett diszkrimináció a nemi erkölcs elleni bűncselekmények szabályozásában. *Magyar Jog*, 51. évf. 5. sz. 283–291.
39. SZOMORA Zsolt (2008): *A nemi bűncselekmények egyes dogmatikai alapkérdéseiről.* Doktori értekezés. SZTE ÁJK.
40. SZOMORA Zsolt (2013a): XIX. Fejezet. A nemi élet szabadsága és a nemi erkölcs elleni bűncselekmények. In KARSAI Krisztina szerk.: *Kommentár a Büntető Törvénykönyvhöz.* Budapest, Complex.
41. SZOMORA Zsolt (2013b): Megjegyzések az új Büntető Törvénykönyv nemi bűncselekményekről szóló XIX. Fejezetéhez. *Magyar Jog*, 60. évf. 11. sz. 649–657.
42. SZOMORA Zsolt (2016): A tizenkét éven aluli sérelmére elkövetett szexuális erőszak újabb minősítési kérdései, avagy a bírói gyakorlat menthetetlennek látszó vergődése a kétszeres értékelés és más alapelvek hálójában. In GÁL Andor – KARSAI Krisztina szerk.: *Ad valorem. Ünnepi tanulmányok Vida Mihály 80. születésnapjára.* Szeged, Iurisperitus. 347–359.
43. SZOMORA Zsolt (2017): A szexuális önrendelkezés büntetőjogi védelme. *Fundamentum*, 21. évf. 3. sz. 61–65.
44. TÓTH Gábor Attila (2003): Az emberi méltósághoz való jog és az élethez való jog. In HALMAI Gábor – TÓTH Gábor Attila szerk.: *Emberi jogok.* Budapest, Osiris.
45. TÓTH Gábor Attila (2005): A személyi szabadsághoz való jog az Alkotmányban. *Fundamentum*, 9. évf. 2. sz. 5–33.
46. TÓTH Mihály – NAGY Zoltán (2014): *Magyar Büntetőjog. Különös rész.* Budapest, Osiris.
47. TRÓCSÁNYI László – SCHANDA Balázs (2014): *Bevezetés az alkotmányjogba; Az Alaptörvény és Magyarország alkotmányos intézményei.* Budapest, HVG-ORAC. Elérhető: www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop425/2011_0001_548_Alkotmanyjog/ch01s05.html (Letöltés dátuma: 2018. 08. 20.)

Jogi források

1. 1795-ös javaslat XXXVII. fejezete a nemi erőszakról
2. 1843. évi büntetőtörvénykönyv-javaslat
3. 1878. évi V. törvénycikk a magyar büntetőtörvénykönyv a büntettekéről és vétségekről
4. 1949. évi XX. törvény a Magyar Köztársaság Alkotmánya
5. 1961. évi V. törvény a Magyar Népköztársaság Büntető Törvénykönyvéről

6. 1961. évi V. törvény miniszteri indokolása
7. 1978. évi IV. törvény a Büntető Törvénykönyvről
8. 1997. évi LXXIII. törvény a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény módosításáról
9. 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről
10. A 2012. évi C. törvény indokolása
11. A Kúria 1881. február 22-i 8509. sz. döntvénye
12. Az 1997. évi LXXIII. törvény Indokolása
13. Magyarország Alaptörvénye 2011. április 25.
14. Szent László király Dekrétomai I. Könyv. 32. fejezet, Corpus Juris Hungarici, Elérhető: <http://mek.oszk.hu/01300/01396/html/01.htm#4> (Letöltés dátuma: 2017. 10. 05.)
15. 8/1990. (IV. 23.) Alkotmánybírósági határozat
16. 9/1990. (IV. 25.) Alkotmánybírósági határozat
17. 21/1990. (X. 4.) Alkotmánybírósági határozat
18. 64/1991. (XII. 17.) Alkotmánybírósági határozat
19. 9/1992. (I. 30.) Alkotmánybírósági határozat
20. 11/1992. (III. 5.) Alkotmánybírósági határozat
21. 61/1992. (XI. 20.) Alkotmánybírósági határozat
22. 35/1994. (VI. 24.) Alkotmánybírósági határozat
23. 29/1997. (IV. 29.) Alkotmánybírósági határozat
24. 36/2000. (X. 27.) Alkotmánybírósági határozat
25. 37/2002. (IX. 4.) Alkotmánybírósági határozat
26. 38/2012. (XI. 14.) Alkotmánybírósági határozat
27. 3208/2013. (XI. 18.) Alkotmánybírósági határozat
28. 19/2017. (VII. 18.) Alkotmánybírósági határozat
29. 10/2018. (VII. 18.) Alkotmánybírósági határozat
30. 2/2013. számú Büntető Jogegységi határozat
31. 2/2016. számú Büntető Jogegységi határozat a tizenkettedik életévét be nem töltött személy sérelmére elkövetett szexuális erőszak értelmezéséről

Ajánlott irodalom

1. BELOVICS Ervin – GELLÉR Balázs – NAGY Ferenc – TÓTH Mihály (2014): *Büntetőjog I. Általános rész. A 2012. évi C. törvény alapján.* HVG-ORAC. Elérhető: www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop425/2011_0001_548_Buntetojog/ch01s03.html (Letöltés dátuma: 2018. 08. 21.)
2. BODÓ Mátyás (1751): *Jurisprudentia criminalis praxim et constitutiones hungaricas in partes duas divisa.* Pozsony.
3. FEHÉR Lenke (2011): A nemi szabadság elleni bűncselekmények problémái nemzetközi kitekintésben. *Jogi Iránytű*, 2. sz. Elérhető: http://jog.tk.mta.hu/uploads/files/Jogi_Iranytu/Jogi_Iranytu_2011_2_Feher_Lenke.pdf (Letöltés dátuma: 2015. 10. 25.)
4. FEHÉR Lenke – HORVÁTH Tibor – LÉVAY Miklós (2003): *Magyar büntetőjog. Különös rész. I.* Miskolc, Bíbor.

5. GÁL István László (2001): Az erőszakos közösülés de lege ferenda. *Studia Iuvenum Iurisperitorum*, Pécs. 251–272.
6. VUCHETICH Máttyás (1819): *A magyar büntetőjog rendszere. I. könyv. Elméleti büntetőjog. Magyarország felsőiskoláinak használatára*. Buda, Magyar Királyi Egyetemi Nyomda.

Dr. Nagy Alexandra a Miskolci Egyetem Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Doktori Iskolájának abszolutóriumot szerzett PhD-hallgatója, jelenleg bírósági fogalmazó az Egri Járásbíróságon. Tanulmányai „summa cum laude” minősítéssel történő elvégzését követően (2015) kutatásait a Büntetőjogi és Kriminológiai Tanszék doktoranduszaként kezdte meg. Fő kutatási területe a nemi élet szabadsága és a nemi erkölcs védelme a nemzetközi egyezményekben és a Büntető Törvénykönyvben, amelyen belül az erőszakos szexuális bűncselekményekkel foglalkozik kiemelten. Tanulmányi és szakmai eredményei elismeréseként, jogász kategóriában 2016-ban átvehette a Budapesti Jogászból által alapított szakmai és tanulmányi kitüntetést, a Praesens-díjat.